

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: P. H. Schmitz S. J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telef. 35. Mederedacteuren: te Maastricht: Jos. Cremers, Hertogsingel 10; J. Pagnler, Alex. Battalaan; G. H. Waage, Prof. Roerschstr. 4; te Beek (L): F. J. H. M. Eyck. Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Maastricht. Tel. 45.

Verschijnt Vrijdags voor den eersten Woensdag der maand en wordt den Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 3.60 per jaar, afzonderlijke nummers 30 cent. Auteursrecht voorbehouden. ◆◆◆◆◆

INHOUD: Verslag van de Vergadering op Woensdag 4 Nov. '25. — P. Hens, Avifauna van Limburg (vervolg). — H. Dettmer S. J., Neue Cynipiden aus den Niederlanden. — Jos. Cremers, Belvédère, (de meest interessante plek van Nederland). — J. Cr., Fossiele beenderen door de Gemeentelijke H. B. S. in bruikleen afgestaan aan het Natuurhistorisch Museum. — Jos. Cremers, J. H. F. Umbgrove, „de Anthozoa uit het Maastrichtsche Tufkrijt”. — De Avifaunais, „af”! wat nu? Oude Jaarboeken en Maandbladen. — Uitgeleende boeken. — Nieuwe leden. ◆◆◆◆◆

Atelier REMBRANDT

Groote Staat 46, Maastricht.

:-: Speciaal adres voor het :-:
vervaardigen van Foto's voor
wetenschappelijke doeleinden,
zooals het fotografeeren van
insecten, mineralen, bloemen,
enz. enz. — — — — —

Prijscourant op aanvraag.

Grand Hôtel „Du Lévrier et de L'Aigle Noir”,

Boschstraat 76, Maastricht.

Centrale verwarming.
Stroomend water op alle kamers.

Diners à prix fixe
van 5-7¹/₂ uur.

APARTE ZALEN
voor groote en kleine
GEZELSCHAPPEN.

Auto-garage in 't Hôtel.

„DE NEDERMAAS”

LIMBURGSCH GEILLUSTREERD MAANDBLAD.

Verschenen is het 4e nummer van den 3^{en} Jaargang.

INHOUD:

HERODES, (In dialect van Hoensbroek). — LIMBURGSCH PORTRET-
TEN, H. M. Koningin Wilhelmina. — DAGEN VAN GEWICHT. —
EEN BEZOEK AAN DE KERK TE THORN. — GEDENKWAARDIGE
LIMBURGERS, Bij het graf van Mr. Louis Regout. — Mr. BELGEN'S
HAAGSCHE REIS, (1645). — — — — —

Vraagt proefexemplaar: Bouillonstraat 6,
of aan de Drukkerij voorh. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9.

Prijs per aflevering fl. 0.40 — per Jaargang franco per post fl. 4.— bij
vooruitbetaling, (voor buitenland verhoogd met porto).

Van het „MAANDBLAD” N° 5 14de jaarg.
zijn geen losse exempl. meer verkrijgbaar.
Van dit werk verscheen een afzonderlijke
uitgave, waarvoor wij verwijzen naar de
annonce op pag. 3 van dezen omslag.

ring" te zien van buiten naar binnen. Maakt men een slijpplaatje en slijpt men daarbij 't buitenste witte laagje mee, dan ziet men ook die „verweering" van buiten naar binnen. Hoe denkt spreker zich de vuursteenvorming? In 't krijt waren zeer smalle, verticale spleten en hierin bevond zich een bruine stof (löss?). Van uit deze spleten vond impregnatie van de mergel plaats met kiezelzuur. Niet over de heele lengte van de spleet, maar van afstand tot afstand vond lensvormige impregnatie plaats. De kalk werd dus gemetamorphoseerd. In slijpplaatjes ziet men dan ook de fossielen van 't Krijt langzaam vergruizelen en overgaan in kiezelzuur.

De heer v. Rummelen heeft meegebracht: 1o. gewone, gerolde mioceene vuursteen, 2o. in de natuur verweerde blauwe vuursteen uit Nivelstein en 3o. door exploitatie verweerde vuursteen. 't Resultaat der verweering is gelijk aan dat van verbranding. De tijd speelt, zooals bij vele geologische processen, een groote rol. Den beiden vorigen sprekers antwoordt de heer v. Rummelen, dat men zich zeker kan voorstellen een begin van vuursteenvorming zonder dat 't stadium van vuursteen bereikt wordt. Vuursteen van den Dölkesberg vertoonen dit. Als de kern vuursteen is, moet men steenen als hier besproken, beschouwen als verweeringsvormen.

De heer v. d. Zwaan wijst er op dat in zijne mergelgroeve, in de bovenste lagen, alleen grijze vuursteen voorkomt en dan in pijpvorm, terwijl in de onderste lagen, de kleur van den vuursteen steeds donkerder wordt, van blauw tot zwart en wel in knolvorm.

De heer Cremers doet mededeeling ontvangen te hebben van ons medelid H. L. E. Urlinks te Vaals, voor 't Museum, verschillende fossielen en geologische voorwerpen, door hem verzameld op 't Preuschbosch, nabij den uitzichtoren te Vaals (eluviaal), waaronder Echiniden, Bivalven, Belemnieten en een groot stuk pyriet en bergkristal. Ook stuurde hij drie stukken fossiel hout uit 't Akensch zand, n.l. uit de zandgroeve tusschen Vaals en Lemiers.

De heer v. Rummelen merkt op, dat dit voor 't eerst is dat hij versteend hout, van heel zeker bekende vindplaats uit 't Senoon in handen krijgt.

Wijlen Pastoor Slenter te Holzet heeft destijds, aldaar, nabij de kerk, devotiekapelletjes opgericht, welke bijna uitsluitend opgetrokken zijn uit fossiel hout.

Waar de bouwheer reeds lang ter ziele is en de inwoners van Holzet over de herkomst dezer fossiele houtresten geen inlichtingen kunnen geven, wist men tot nu toe maar niet van waar dat materiaal, toen ter tijde, was aangevoerd. Daar Holzet ligt in de buurt, waar Akensch zand wordt gevonden, is 't thans volgens spreker zoo goed als zeker dat al dat fos-

siele hout uit dergelijke zandgroeven in den omtrek werd bijeengegaard.

De heer Cremers publiceerde destijds in een onzer Maandbladen een lijst van insecten, welke door hem in 1909 verzameld werden in de Domaniale mijnen te Kerkrade.

Daaronder waren ook enkele kevers. Die kevers waren toevallige gasten, d.w.z. per toeval, 't zij met hout, 't zij met stroo, hooi etc. in de mijn terecht gekomen.

Verleden week ontving hij van den Burgemeester van Nuth, een levende *Houttimmerbok*, *Acanthocinus aedilis*, in de Emmamijn te Hoensbroek gevangen. 't Beest is er natuurlijk in terecht gekomen met mijnhout. De larven toch van deze kevers leven in verrot, dood dennenhout.

Dr. Beckers vertelt, dat op 1 Nov. l.l. 2 zwarte Kraaien bij hem in de wei een kuiken van 2 maanden aanvielen en zeker gedood zouden hebben, was hij niet tusschen beide gekomen. De heer de Backer deelt een soortgelijk geval mee. 3 of 4 kraaien vielen n.l. een patrijs aan en doodden hem.

De heer Nijst verrijkt 't Museum met een aantal insecten, terwijl hij tevens een aantal Kalanders (*Calandra granaria*) gevonden in een pakje vermicelli, toont. Met een „schuin oogje" keek men ons lid den heer Pagnier eens aan, maar gelukkig kon hij de verzekering geven, dat de vermicelli geen product van zijn fabriek, maar Italiaansch fabricaat was. Zookon de heer Pagnier 't Hollandsch fabricaat hoog houden, maar tevens eenige bijzonderheden mededeelen over deze schadelijke insecten. Wat alzoo kan ontstaan in vermicelli, die op een vochtige, warme plaats, eenigen tijd staat, zullen we maar verzwijgen.

De heer Nijst overhandigt verder een aantal beenderen uit de sluisput bij St. Pieter, van recente zoogdieren.

Ten slotte deelt de voorzitter mede, dat eenige fossielen uit de collectie van de Gem. H. B. S. te Maastricht overgebracht zijn naar 't Museum. Vooral 't afgietsel van den *Mosasaurus*-schedel, destijds door de Fransche regering aan Maastricht geschonken als kleine vergoeding voor 't „meegenomen" origineel en een kaakfragment van 't zelfde dier, zijn een mooie aanwinst. De voorzitter spreekt zijn dank uit aan 't college van Burgemeester en Wethouders van Maastricht, die aan deze overbrenging hunne goedkeuring hebben gegeven en in 't bijzonder aan den wethouder van onderwijs, ons medelid de heer Grossier, die ter vergadering aanwezig was. Op 'n oud-Maastrichtsche wijze „sloag m'n veur heum eine dreidobbele".

Nadat de heer Waage nog eenige bijzonderheden had medegedeeld over den *Mosasaurus*, speciaal over den eigenaardigen bouw van den onderkaak, sloot de voorzitter, om ongeveer

half negen, deze gezellige bijeenkomst, waarna de vergaderden in 't Museum de nieuwe aanwinsten gingen bezichtigen.

Rectificatie In ons vorig verslag wordt

de indruk gewekt, of alle mioceene vuurstenen verkeerden in 't verweeringsstadium. Dit is natuurlijk onjuist. De meesten zijn zelf geheel niet verweerd.

AVIFAUNA der Nederlandsche Provincie Limburg,

benevens eene vergelijking met die der aangrenzende gebieden, door

P. A. HENS, Valkenburg L.

(Slot).

De Brabantsche heide kan haar Korhoenderstand zoowel uit de Limburgsche Peel als uit de Belgische Kempen ontvangen hebben. Een oorspronkelijke Korhoenderbevolking was daar vrij zeker niet, getuige de mij schriftelijk gedane mededeeling van Jhr. E. Wesselman van Helmond, volgens welke deze schitterende jachtvogel vóór 1894 in Zuid-Oost Noord-Brabant geheel onbekend was. De stand was het grootst tusschen 1900—1910, gaat echter in de laatste jaren aanzienlijk achteruit.

Wanneer men de vorenvermelde gegevens nagaat, dan ligt dus, gelijk gezegd, de veronderstelling voor de hand, dat de uitzettingen in de tachtiger jaren, resp. in Noord-Limburg en het Rijnland, in hoofdzaak de oorzaak zijn ge-

weest van de verbreiding van het Korhoen in Limburg en Brabant. De betrekkelijk spoedige teruggang maakt de juistheid dezer veronderstelling waarschijnlijker. Hartert (Vög. d. Paläarkt. Fauna. Bd. III. p. 1872) wijst er reeds op, dat weliswaar het continentale Korhoen in Engeland (alwaar een andere subspecies, n.l. *Lyrurus tetrix britannicus* With. & Lönbn. thuis hoort) is ingevoerd, zoodat men bij de beoordeeling der subspecies zéér voorzichtig moet zijn, doch dat gelukkig de meeste uitzettingen mislukt zijn. Hieruit blijkt, dat het Korhoen inderdaad met goed gevolg uitgezet kan worden, doch in de meeste gevallen echter zonder succes.

Fam.: PHASIANIDAE.

GENUS: ALECTORIS Kaup. 1829.

232. *Alectoris rufa rufa* (L.). Roode Patrijs. — Duitsch: Rothuhn. Fransch: Perdrix rouge.

R. Baron Snouckaert van Schauburg vermeldt op p. 78 zijner Avifauna Neerlandica omtrent het voorkomen dezer soort het volgende: „Door den Heer Rendorp meer dan eens te „Mook (Limburg) geschoten en volgens de „Selys Longchamps (Faune belge. p. 115) ook „éénmaal bij Maastricht. Aldus Albarda; waar „schijnlijk is hier bedoeld Mr. C. L. Rendorp „te Maastricht omstreeks 1866.”

Nadien is niets meer omtrent het voorkomen van dezen vogel in Limburg bekend geworden. In geen onzer provinciale collectiën is de soort inlands vertegenwoordigd.

Deze patrijs welke haar woongebied heeft in Zuid-Europa, wordt slechts toevallig in Noordelijke streken aangetroffen. In de Rijnprovincie is nog nimmer een zeker wild exem-

plaar aangetroffen (le Roi. V. f. d. R. p. 108). Omtrent het voorkomen in België schrijft Dubois (N. R. d. O. p. 188) het volgende: „De „passage très accidentel. Il y a déjà longtemps „qu'un individu fut tué près de Tournai; plus „récemment, une Perdrix rouge a été tirée en „Octobre 1903 à Bellem en Flandre”.

Overigens in de andere provinciën van ons vaderland zéér zeldzaam. Baron Snouckaert (Avifauna Neerlandica. p. 78) vermeldt nog een exemplaar, dat in December 1904 werd gevangen te Otterlo (Gelderland), waar destijds meerdere werden waargenomen. In de coll. der Rijks Hoogere Burgerschool te Wageningen bevindt zich een ♂ 23 April 1867 geschoten te Gilze-Rijen (N.-Br.) (Club v. Nederl. Vogelk. 1915. p. 127).

GENUS: PERDIX Briss. 1760.

233. *Perdix perdix perdix* (L.). Patrijs. — Duitsch: Rebhuhn. Fransch: Perdrix grise.

Een talrijke standvogel door de geheele provincie, vooral op het bouwland.

In sommige jachtvelden is het inheemsch broed vermengd met Oostenrijksche vogels. Zulks is o.a. jaren geleden te Houthem geschied.

Eveneens een talrijke standvogel in de Rijnprovincie (le Roi. V. f. d. R. p. 106) en België (Dubois. N. R. d. O. p. 188 en Le Gerfaut. 1921. p. 107).

GENUS: COTURNIX Bonn. 1791.

234. *Coturnix coturnix coturnix* (L.). Kwartel. — Duitsch: Wachtel. Fransch: Caille ordinaire.

Broedvogel, welke in aantal sterk wisselt. In sommige jaren talrijk, dan weer in bepaalde velden geruimen tijd in klein aantal of soms in het geheel niet aanwezig. Over het algemeen, in vergelijking met een 30 jaren geleden, in aantal afgenomen.

Komt in Mei en trekt weg of door in October en November.

Waargenomen in:

Gebied I. Broedvogel in grooter of kleiner aantal om Heerlen, Voerendaal, Margraten, Simpelveld, Bocholtz, Houthem (nog in 1924), Schimmert, Hulsberg, Munstergeleen, Sittard, enz. enz.

Gebied II. Broedvogel in de weiden langs de Maas, o.a. bij Geulle (J. Knols), Horn, Asselt (volgens H. Vallen nog zeer talrijk), Steijl (volgens Riotte. Ardea. 1913. p. 101, niet talrijk) enz.

Gebied III. O.a. broedend in de omgeving van Roermond, bij Nieuwstad enz.

Gebied IV. Broedt o.a. bij Arcen en Ottersum (J. Vallen).

Gebied V. Broedt in de Peel om Venray (volgens F. van Baar in de laatste jaren sterk in aantal verminderd), Helden-Panningen (J. Esser) enz. Op den trek ook in de omgeving van Weert (exemplaren in de coll. Beckers).

Ook in de laagvlakte der Rijnprovincie wordt de soort op vele plaatsen als broedvogel zeldzaam, terwijl zij er vroeger talrijk voorkwam (le Roi. V. f. d. R. p. 109). Hier dus hetzelfde verschijnsel als in Limburg. Zulks is eveneens in het arrondissement Verviers het geval. L. Coopman (Le Gerfaut, 1921. p. 107) vermeldt n.l.: „Commune il y a vingt cinq ans, „s'est raréfiée actuellement.” Daarentegen wordt voor België in 1922 een opvallende toename gesignaleerd (Le Gerfaut. 1923. p. 46).

Volgens Dr. Otto Schnurre: „Die Vögel der „deutschen Kulturlandschaft“ 1921, p. 32—33, is de vermindering naar de meening van Klen-gel hoofdzakelijk toe te schrijven aan de jaarlijksche vangst der Kwartels in hun winterkwartier, Egypte. Er werden aldaar soms 1½ miljoen stuks per seizoen gevangen.

GENUS: PHASIANUS L. 1758.

235. *Phasianus colchicus* L. Fasant. — Duitsch: Jagd-Fasan. Fransch: Faisan vulgaire.

Overall in Limburg, waar geschikt terrein aanwezig is, aan te treffen, doch meestal in enkele exemplaren. Alleen in gereserveerde jachten soms talrijk.

Waar de soort zoo dikwijls vermengd is met

andere subspecies, als mongolicus, torquatus enz., is een raszuivere vogel haast niet meer te vinden; van daar, dat ik de soort slechts binair aanduidt.

Ook in de Rijnprovincie en in België een gewone jachtvogel.

Afgesloten 27—XI—'25.

NEUE CYNIPIDEN AUS DEN
NIEDERLANDEN,

von

H. Dettmer, S. J., Valkenburg (L.).

Anscheinend ist in der Gattung *Figites* Latr. noch viel Neues zu finden. Denn alles, was mir davon bisher zu Gesicht gekommen ist, ist nach der mir zugänglichen Literatur neu. Dabei sind mir ganze Gruppen der bislang bekannten Arten noch nicht vorgekommen.

Vor bemer kung. Alle hier beschriebenen Arten sind schwarz. Flügel sind glashell. Mesonotum und Areola werden nicht besprochen, weil sie für diese Arten wenig Charakteristisches bieten. Von der Areola ist die distale Arten gut, die proximale wenig, die hinten kaum bemerkbar.

1. *F. rubripes* n. sp. ♀.

Mandibeln braun mit rötlichem Schimmer. Gesicht verworren gerunzelt und ziemlich glän-

zend. Wangen fein gekörnelt. Schläfe gerunzelt. Stirn mit sehr feinen vertikalen Runzeln. Scheitel glatt. Stirn und Scheitel mit deutliche ungleich grossen, zerstreuten Punkten. Hinterhaupt glatt, schräggerunzelt. — Fühler etwa so lang wie Kopf und Mittelleib. 1. Glied und Wurzel des 2. braunschwarz, die folgenden schmutzrot mit gebräunten Gelenken, die Endglieder allmählich dunkler werdend, so dass letztes Glied schwarzbraun ist. Dieses etwa doppelt so lang wie dick, etwas dicker als vorletztes, nicht doppelt so lang wie dieses. Glied 6—12 eiförmig, etwa ⅓ länger als dick, an Dicke kaum zunehmend. Glied 5—12 an Länge fast gleich.

Rückenschildchen vorn fast glatt, sonst gerunzelt, hinten mit schwachem Rand. Gruben im Grunde glatt.

Propleuren unten und oben und am ganzen Vorderrand längsgefurcht. Raum vor der Flügelschuppe fast glatt und punktiert. Mesopleure ganz längsgestreift. Metanotum matt, graubehaart, die beiden Längsleisten nicht besonders stark.

Flügel proximal kahl, distal punktiert, vorn mit vereinzelter Haaren. Saum bewimpert. Geäder blässgelblich, die dickeren Stellen dunkler. 4. Abschnitt der Subcostalis und 2. der Radialis fast farblos. Cubitalis erloschen. Radialzelle etwa doppelt so lang wie breit.

Beine gelbrot, Hinterschenkel dunkler, Hüften schwarz.

2. Tergit des Hinterleibes vorn gestreift, etwa $\frac{3}{4}$ so lang wie 3. Auch dieses seitlich leicht gestreift und am ganzen Hinterrande dicht punktiert.

L. 3.5—3.7 mm. Slagharen (O.), September.

Diese Art ist *F. apicalis* Gir. am ähnlichsten, unterscheidet sich aber klar von ihr. Denn wie Kieffer nach Giraud schreibt ist bei *F. apicalis*. 2. Tergit „höchstens $\frac{1}{3}$ so lang wie 3.“

Um dieselbe Zeit habe ich 2 kleinere (2.9 u. 3.1 mm.), schlanken ♀♀ gefangen. Bei diesen ist Gesicht und Stirn glatter, die feine Körnelung, die etwa verwischt ist, reicht nicht hinter den Augen höher hinauf. Fühler sind schwarzbraun, nur erstes Glied u. Grund des 2. sind schwarz u. die nächstfolgenden rötlich. Auch die Adern sind etwas dunkler, dagegen der Hinterschenkel heller. — Ob diese beiden Stücke zu einer andern Art gehören, muss weitere Beobachtung lehren.

2. *F. nitecens* n. sp.

Ich beschreibe zunächst das ♀.

Gesicht ganz verworren gerunzelt. Wange, Hinteraugenrand, zuweilen ein schmaler Streifen am innern Augenrande fein gekörnelt, und zwar geht am Hinteraugenrande die Körnelung nach hinten und oben allmählich im Glätte über. Stirn meist mit sehr feinen Vertikalrunzeln, glänzend. Scheitel glatt, glänzend. Hinterhaupt mit glatten Schrägrunzeln auf glattem Grunde. Fühler etwas länger als Kopf und Mittelleib, schwarzbraun, die beiden ersten Glieder schwarz. 1., 4. und 5. Glied umgekehrt kegelig, 8.—13. eiförmig. Vom 3.—13. nehmen die Glieder allmählich wenig an Dicke zu. 13. Glied doppelt so lang wie dick, nicht ganz doppelt so lang wie 12.

Rückenschildchen vorn glatt, unpunktiert und glänzend, sonst gerunzelt, aber auch zwischen den Runzeln glänzend. Grübchen im Grunde glatt.

Propleuren mit fast glattem Fleck vor der Flügelschuppe. Mesopleure ganz gestrichelt. Mesosternum gerunzelt, aber glänzend. Leisten des Mediansegments nicht stark.

Flügel am Vorderrande von der Spitze der Radialzelle ab sehr kurz, am Saume stärker bewimpert, proximal kahl; von der Radialzelle zum Saume hin wenige zerstreute kurze Haare, sonst punktiert. Adern bräunlich gelblich bis braun. Radialzelle mehr als doppelt so lang wie breit. Die Cubitalis ist nur unmittelbar jenseits der Areola kaum angedeutet, erlischt je-

denfalls vor der Mitte zwischen Arcola und Flügelrand.

Beine schwarz, Knie, Schienen und Zehen rotgelb und mehr oder minder gebräunt. Hinterschiene und Hinterzehe überwiegend braun.

2. Tergit ist nur am äussersten Vorderrande gestreift, etwa $\frac{2}{3}$ so lang wie 3. Dieses ist am Hinterrande undeutlich punktiert.

L. 2.5—2.9 mm.

Das vermutlich hierher gehörige ♂ unterscheidet sich vom ♀ im folgenden:

Kopf glatt. Der Raum zwischen dem obern Rande des Gesichtschildes und den Fühlern ist gerunzelt und wenig glänzend. Wange, ein schmaler Streifen am innern und äussern Augenrande ist fein gekörnelt. — Fühler länger als der Körper, 3. Glied wenig ausgerandet, 13. Glied etwa 3 mal so lang wie dick.

Auf Propleure reicht der glatte Fleck weiter nach vorn. Auf Mesopleure ist vorn oben ein glatter Fleck. — Mesosternum ist glatt und glänzend.

Fleck. — Mesosternum ist glatt und glänzend. — Flügel ziemlich stark behaart. — 2. Tergit vorn glatt, wenig oder kaum kürzer als 3. — Bei einem Stück ist die Punktierung des 3. Tergits deutlich.

L. 2.6 u. 2.9 mm.

Gefangen auf *Daucus carota* L., *Angelica sylvestris* L., *Heracleum sphondylium* L., *Quercus pedunculata* Ehrh., August, September, Slagharen (O.), Valkenburg (L.).

Beschreibung nach 2 ♂♂ und 40 ♀♀.

Man sieht sofort, dass diese Art *F. reinhardi* Kieff. sehr ähnlich ist. Indes nach der Beschreibung Kieffers, der seine Angaben Reinhard entnimmt, ist *F. reinhardi* kleiner (1.7—2.3 mm.) und die Cubitalis ist „gewöhnlich deutlich farbig von der Areola bis an den Rand.“ Dies letztere wird von Kieffer nach Reinhard sogar als systematischer Unterschied gegenüber *F. striolatus* Reinh. aufgestellt.

3. *F. affinis* n. sp. ♀.

Von *F. nitecens* durch folgende Merkmale zu unterscheiden.

Stirn glatt mit Neigung zu feiner lederartiger und vertikaler Runzung. Glatter Fleck des Rückenschildchens deutlich zerstreut punktiert. Geäder schwarzbraun. Cubitalis deutlicher. Distale Ecke der Radialzelle gerundet, weit das Ende des Radius gegen die Spitze der Subcostalis gebogen ist. 3. Tergit etwa $\frac{3}{4}$ so lang wie 3. Dieses vorn seitlich mit zerstreuten Punkten, die in oder zwischen feinen Längstricheln liegen. Hinterrand des 3. Tergit nicht punktiert.

L. 3.7 mm. — Beschreibung nach 3 ♀♀, gefangen August auf *Angelica sylvestris* L., Slagharen, und Oktober auf *Daucus carota* L., Valkenburg.

4. *F. scutatus* n. sp. ♂.

Untere Hälfte des Gesichtes fast glatt und ziemlich glänzend, obere Hälfte und seitlich vom Fühler gerunzelt mit Neigung zu vertikaler Runzlung. Rings ums Auge fein gekörnelt und z. T. matt. Stirn lederartig gekörnelt, in der Mitte geglättet. Scheitel glatt und glänzend, Hinterhaupt schräg gerunzelt. Auf Gesicht, Stirn (wenig) und Hinterhaupt zerstreute, breite, flache Punkte. — Fühler wenig länger als der Körper, 2. Glied walzig.

Rückenschildchen vorn mit glattem, mässig gewölbtem Fleck, hinten mit aufgebogenem scharfem Rand, zu dem mehrere etwas unregelmässige, fast glatte und parallele, runzelartige Leisten ziehen. Raum zwischen diesen Leisten glänzend und fast glatt. Grübchen im Grunde nicht ganz eben, aber glänzend. — Leisten des Mediansegments ziemlich stark, ihre obere Seite gekörnelt.

Propleure längsgefurcht, aber von Flügel-schuppe geglättet, hier wenige zerstreute Haare in Punkten. Mesopleure längsgestreift, auf einem kleinen Fleck nicht weit vom obern Rande sind diese Streifen ziemlich verwischt.

Flügel proximal kahl, distal kurz und spärlich behaart, in der Mitte punktiert; Saum kurz bewimpert. Adern dünn, blassgelb, an dickem Stellen wenig gebräunt. Cubitalis erloschen. Radialzelle doppelt (kaum) so lang wie breit.

Hüften schwarz, Schenkel braun, Schienen und Zehen rot, Hinterschiene und -zehen gebräunt; das Rot zieht über die Knie in die Schenkel, namentlich die Vorderschenkel, hinauf.

2. Tergit vorn glatt, etwa $\frac{3}{4}$ so lang wie 3. Dieses am ganzen Hinterrande breit fein punktiert. — L. 3—3.2 mm.

Beschreibung nach 3 ♀♀, gefangen im August auf *Heracleum*, Slagharen (O.).

5. *F. rugosus* n. sp. ♂.

Vom Gesichtsschild zu den Fühlern ziemlich grob unregelmässig gerunzelt. Wange und Fläche vom Gesichtsschild zum innern Augenrand fein gekörnelt, undeutlich zerstreut flach punktiert, in der Nähe des Gesichtsschildes etwas glänzend, sonst matt. Aeusserer Augenrand gekörnelt und nicht ohne Glanz. Rinne vor der Backenrandung erscheint infolge Querleisten gekerbt. Auf Stirn schmale vertikale Runzeln. Scheitel glatt und glänzend. Hinterhaupt unregelmässig schräg gerunzelt. — Fühler so lang

wie der Körper, die beiden ersten Glieder schwarz, die folgenden braunschwarz, 3. Glied walzig.

Rückenschildchen vorn fast glatt, dahinter ziehen etwas dievergiend auf glänzendem, fast glattem Grunde leistenartige Runzeln zum scharf aufgebogenen hintern Rande. Grübchen im Grunde glatt.

Propleure längsgefurcht; vor der Flügel-schuppe ein ziemlich langer glatter, glänzender Fleck mit wenigen zerstreuten Haaren in Punkten. — Mesopleure längsgestrichelt. Bei einem Stück ist oben ein glatter, glänzender Fleck, bei dem andern Stück ist dieser Fleck fein gerunzelt. — Leisten des Mediansegments nach hinten breiter und höher werdend; ihre obere Seite gekörnelt.

Flügel proximal kahl, distal vorn spürliche kurze Haare, sonst punktiert. Saum sehr kurz bewimpert. Adern bräunlich-blassgelb, Ende der Subcostalis und (weniger) der Radialis dünn und fast farblos. Statt der Cubitalis eine farblose Konvexfalte bis zum Flügelrande. Radialzelle nicht doppelt so lang wie breit, distal gerundet, aber weniger deutlich als bei *F. affinis*.

Hüften schwarz. Schenkel gesättigt schwarz, aber ebenso wie die braunen Trochantern besonders an den dünnern Stellen rötlich durchleuchtet. Schienen und Zehen rotgelb, die mittleren und noch mehr die hintern gebräunt.

Am Hinterleib ist 2. Tergit vorn glatt, etwa $\frac{3}{4}$ so lang wie 3. Dieses auf der hintern Hälfte fein punktiert.

L. 2.9 und 3 mm.

Beschreibung nach 2 Stücken, gefangen im August und September auf *Angelica* und *Heracleum* zu Slagharen.

Diese 5 Arten, bei denen das Schildchen vorn glatt ist, sind also leicht an folgenden Merkmalen zu erkennen:

Beine gelbrot, 2. Tergit mehr als $\frac{2}{3}$ so lang wie 3.: *F. rubripes*.

Scheitel (beim ♂ auch Hinteraugenrand) glatt, Cubitalis kaum erkennbar: *F. nitescens*.

Geäder braun, distale Ecke der Radialzelle gerundet: *F. affinis*.

Glatte Teil des Rückenschildchens mässig gewölbt: *F. scutatus*.

Glatte Teil des Rückenschildchens flach, Hinteraugenrand deutlich breit gekörnelt, Geäder blass, Beine überwiegend dunkel: *F. rugosus*.

BELVÉDÈRE.

(de meest interessante plek van Nederland).

Onder de fossiele beenderen, welke, enkele weken geleden, verhuisden van de Maastrichtsche Gemeentelijke H. B. S. naar het Natuurhistorisch Museum, bevond zich ook 't fragment van 'n menschedel.

't Etiket, bij dit fragment behoorende, luidt: „Os frontat, arcades, sourcilfières et les orbites d'un crâne humain, trouvé dans les alluvions de la vallée de la Meuse, terrain tufacé près de Maastricht. Ubaghs, l'homme préhistorique, pl. 1, fig. 3.”

We hebben derhalve hier te doen met 't origineele stuk, waarover C. Ubaghs schrijft en 't welk hij afbeeldt in: *l'Age et l'homme pré-historiques et ses ustensiles de la station lacustre près de Maestricht, Liège 1884*, in het hoofdstuk van dat werk: *les restes humaines de la station lacustres près de Maestricht*.

Nadat Ubaghs ongeveer twee bladzijden gewijd heeft aan de beschrijving van dit schedelstuk, zegt hij: „Cette pièce très intéressante a été trouvée par M. le Dr. R. Fasbender, professeur à l'Athénée de Maestricht, dans une boîte remplie d'ossements dont le lieu de provenance n'est plus connu. J'ai examiné avec M. Fasbender ces ossements; l'état de la fossilisation ne laisse pas le moindre doute; ils ont été trouvés dans le même dépôt tufacé terrestre, entre Maestricht et Smeermaas à l'époque où l'on a creusé le Canal, 1823, et lorsqu'on a traversé comme je l'ai déjà dit, une partie de notre station lacustre”.

In den zomer van 1922 had er in 't Bosscherveld, vlak bij de groeve „Belvédère”, andermaal de vondst plaats van 'n fragmentarischen menschedel en wel in 'n laag klei, waarin schelpen en hout, eikels en hazelnoten. In de literatuur is deze laag bekend als laag d.

C. Ubaghs toch heeft, in z'n boven geciteerd werk, destijds 'n doorsnee gegeven van 't Caberger plateau en het Bosscherveld.

Dit profiel ziet er uit als volgt:

- A Löss (waarboven natuurlijk teelaarde);
- B Gerold grind.
- C Tertiaire zanden.

(Maastrichter tufkrijt daar ter plaatse aanwezig, was aan Ubaghs toen nog niet bekend).

Tegen laag C zit (in de Maasvallei):

- a. Verplaatste leem met landslakkenhuisjes;
- b. Witachtige kleiige kalk met kalkconcreties, waarin leem- en watermollusken.
- c. Grijs, plaatselijk blauwe, naar de basis toe fijn grijze zanderige kalkhoudende klei, hier en daar roodachtig door ijzeroxyde met zoetwatermollusken en beenderen van Cervus, Elaphus, Bos taurus, Sus scropha, Equus;
- d. Zanderig grijs zand, hier en daar vol ijzeroxyd, in z'n bovenste laag vol resten van hazelaars en eiken en dezer vruchten;
- e. Alluviaal grint.

In laag d dus werd de laatst vermelde schedel zeker gevonden, de eerstgenoemde zoo goed als zeker.

In dezelfde laag en in de onmiddellijke omgeving van dit schedelfragment vonden we toen ter tijde ook, behalve resten van Romeinsch aardewerk, 'n uit klei gebakken zwartachtig schaalpje en tal van potscherven, welke ontwijfelbaar gemaakt zijn uit hetzelfde materiaal, waaruit tal van scherven zijn vervaardigd, die nu pas opgedolven werden in de löss, achter de fabriek „Belvédère”.

'n Foto van 't schedelfragment (1922) werd destijds opgestuurd aan Prof. Dr. Eug. Dubois.

Zijn Hooggel. schreef daaromtrent: „Wat de vorm van den schedel betreft, deze houd ik voor „modern”. (Volgt nadere beschrijving). De schedelkop is blijkens de geologische omstandigheden, waarin hij gevonden is, zeker historisch, vermoedelijk van Romeinschen, misschien nog lateren tijd.”

Genoemd schaalpje en potscherven bevinden zich nog immer in 't Natuurh. Museum. (De schedel werd intusschen ter onderzoek gestuurd aan Prof. A. J. P. van den Broeck, Anatomisch Instituut te Utrecht). 'n Er bij liggend etiket luidt: „dit schaalpje zou, naar men meent, afkomstig zijn uit het z.g. steenen tijdperk.” (Deze „men” was Dr. Goossens).

Dr. Holwerda, die destijds door Dr. Goossens gewaarschuwd, en aan 't Museum en aan de vindplaats 'n bezoek bracht, hield een en ander voor van veel jongeren datum.

Tot m'n schande moet 'k bekennen dat 'k verder aan heel deze „schervenhistorie” geen aandacht meer schonk, ofschoon 'k tot m'n verschooning ('n mensch houdt er van zich te excuseeren) kan aanhalen, dat het ook niet op mijn weg lag er me nader mee bezig te houden.

'k Hechtte er te minder aandacht aan, wijl me de vondsten der menschedels al bitter weinig interesseerden. 'k Had jammer genoeg, 'n, om 't zoo te noemen, al te grooten afkeer van sommiger pogen om den homo sapiens nog ouder te maken dan hij volgens, tot nog toe zeer gangbare begrippen, al is.

Doch nu hebben er opeens te Caberg vondsten plaats van: „praehistorische menschen”! „van producten van de oudste bewoners van ons gewest”! vondsten „uit de grijze oudheid”! enz. enz. (Zie courantenberichten!)

't Spreekt vanzelf, dat ik weer aandacht ging schenken en aan den schedel van Fasbender (uit 1823) en aan den schedel gevonden in 1922, en aan 't schaalpje en aan de verdere potscherven.

Die toch allemaal hadden gezeten vlak bij „Belvédère”!, heelemaal aan den voet der lösswand, die oogenblikkelijk monden en pennen der geleerden in beweging brengt...

En 't spreekt vanzelf dat 'k ter plaatse 'n bezoek heb gebracht, óók ging opzoeken Pastoor Kengen te Caberg, den ontdekker der woonplaatsen van „de oudste bewoners van ons gewest”, wiens gastvrije pastorie nu her-schappen is in 'n arsenaal van voorwerpen voor het bewijs dat Zuid-Limburg bereids in oer-oude tijden bewoond was....

* * *

'k Ben er me ten volle van bewust dat 't absoluut niet competent mag heten om in deze zeer duistere kwestie 'n oplossing te geven.

Als 'k er over schrijf is 't alléén om, zoo veel

mogelijk, aandacht te vestigen op 't Caberger plateau, op „Belvédère” vooral, waar 'k bereids acht jaren lang zoovele resten van voorwereldlijke dieren mocht vinden.

Resten van Mammouth en Rhinoceros, van Cervus en Equus en Bos...

't Caberger plateau bestaat o.a. uit löss. Uit drieërlei löss, de bovenste: ontkalkt, daaronder: kalkhoudend; daaronder weer: ontkalkte, die rust op grint.

In de bovenste, ontkalkte löss, vond, enkele weken geleden, pastoor A. Kengen te Caberg, heel duidelijk zichtbare „kuilen” — (heel duidelijk zichtbaar, als men er maar eenmaal kennis mee gemaakt heeft!), — die over 't algemeen 'n diepte hadden van $1\frac{1}{2}$ M., 'n doorsnee van $\pm 1\frac{3}{4}$ —2 M.

Als 'k spreek van „kuilen”, druk 'k me feitelijk niet juist uit.

„Kuilen” toch waren ze, maar zijn ze niet meer. Want ze zitten vol grond, vol löss vermengd met teelaarde.

En da's juist 't vreemde.

In dien grond, welke veel zwarter ziet dan de er om heen zittende löss, bevinden zich tal van potscherven en ruw bewerkte steenen werktuigen en wapens en groote brokken van waarschijnlijk maalsteenen (Niedermender).

Potscherven uit m.i. allerlei perioden.

Pastoor Kengen toch heeft 'n kuil ontgraven waarin niets anders werd gevonden dan fragmenten van Romeinsche Urnen.

In andere „putten” of „kuilen” haalde hij Band-Keramiek voor den dag.

En tusschen die Band-Keramiek zaten z.g. Knobbelpotten enz. enz.

'k Heb voor me liggen; „Fen Fryslan's Groun, Geologyske Sketsen fen Dr. J. Botke, twade formeardere printings, mei 81 figuren”. Da's een in 't Friesch geschreven, mooi uitgevoerd boekske over Friesland.

Op pag. 143 staan er in dat boekske afbeeldingen van in Friesche terpen gevonden potten.

Tusschen die potten... zie 'k ook 'n Knobbelpot!

Die Knobbelpot zou volgens Mr. Boeles (aldus Dr. Botke), dateren uit de „Saksyske Kultur”, „Typiysk Saksysk, aldus schrijver, binne de Knobbelpotten”...

Eerste moeielijkheid bij 't oplossen van den Caberger puzzle:

Hoe komen daar al die verschillende typen van potten bij elkander?...

Tweede moeielijkheid:

Hoe is 't te verklaren dat de scherven en bewerkte steenen pêle-mêle zitten en boven in en midden in en onder in den grond, waarmede de „putten” gevuld zijn?...

Kijk, als ze lagen onder op den bodem van zoo'n put, och dan kon 'k me van hun „daar-

zijn” 'n idée geven. Doch nu moet 'k aan 't fantaseeren gaan.

1e. Waartoe hebben die kuilen oorspronkelijk gediend? Om er in te wonen? Daarvoor zijn ze m.i. wel wat klein. Onder de verschillende dozijnen tot nog toe blootgelegd, was er maar één, die 'n doorsnede had van ± 4 M., waarschijnlijk was dit er een, die gevormd was uit oorspronkelijk twee vlak naast elkaar gelegen kuilen.

Niet onmogelijk is 't dat zoo'n kuil zich bevond in 't midden van 'n soort tent overspannen met dierenvelen, riet, plaggen of iets dergelijks en dat de kuil dan als stookplaats diende.

Meer dan één der bereids onderzochte kuilen heeft heel zeker als dusdanig dienst gedaan; men kan er handenvol nog goed geconserveerde houtskool in vinden.

2e. Hoe zijn deze kuilen nu gevuld geraakt op 'n wijze zooals we ze boven vermeldden?... Da's 'n puzzle

'k Veronderstel dat, we zullen 't maar noemen het toenmalige woonkamp op 't huidige Caberger plateau, nabij Belvédère, op 'n goeden dag algeheel verlaten is geworden. Het armoedige huisraad, bestaande uit oude potten en pannen werd achtergelaten, de steenen werktuigen en wapens werden bijna allemaal meegenomen. (Zóó is 't te verklaren dat er van deze laatsten er maar heel weinig gevonden wordt en de vondsten op dit gebied bijna uitsluitend bestaan uit z.g. afvalsplinters, résidu, waarvan men met 'n weinig fantasie en wat goeden wil mesjes, krabbers enz. kan maken).

Lange, lange jaren heeft 't kamp er verlaten gelegen. De gave potten braken achtereenvolgens haast allemaal. Regen en sneeuw toch vulden ze met water, 't water bevroor, de potten sprongen kapot. Wilde dieren waarden er tusschen rond en zetten de plumpe pooten op 't bevrozen goedje. 't Werd er een chaos van scherven, waartusschen enkele vuursteenen werktuigen, wapens en vele vuursteensplinters. Tusschen dat alles zetten zich door wind opgejaagd stof vast.

En er kwamen daar ter plaatse na vele, vele jaren andere mensen, nieuwe bewoners, die de kuilen vulden met de er om heen liggende zoo juist geschetste scherven en vuursteenmassa's.

Welke verwoesting in den loop der tijden temperatuursveranderingen ook op steenen kunnen aanbrengen, bleek ons 'n keer te meer uit 't volgende:

We hebben boven gezegd dat er uit de kuilen groote brokken van waarschijnlijk maalsteenen te voorschijn komen. Tot nog toe is er geen enkele gave maalsteen te voorschijn gekomen, ofschoon ze toch blijkens de fragmenten van zeer respectabele dikte en omvang zijn geweest. Wel zagen we op de pastorie 'n prachtvoorwerp, n.m.l. vier of vijf stukken, wel-

ke mooi aan elkaar pasten en een compleet geheel vormden.

3e. Hoe komen tusschen die resten, dateerende uit 't steenen tijdperk, Romeinsche urnen terecht?...

En hoe is 't te verklaren dat één van die kuilen niets anders bevatte dan scherven van zoo'n Romeinsche reusachtige urn? terwijl in andere kuilen weer Romeinsch goed zit tusschen z.g. praehistorisch?...

4e. En hoe komt 't dat, terwijl toch blijkens het aanwezige Romeinsche aardewerk de menschen aldaar, althans die van lateren datum, toch zeker met de Romeinen in aanraking zijn geweest, er tot nog toe in de kuilen geen spoor van ook maar één ander Romeinsch voorwerp werd gevonden?...

5e. Hoe is 't te verklaren dat nog maar in twee kuilen, dierresten werden aangetroffen?...

In één gat zaten de vrij voltallige kiezen van een paard, in een ander 'n kaakfragment met kiezen van een hond. De lui welke daar eenmaal geleefd hebben zullen toch zeer waarschijnlijk geen vegetariërs zijn geweest. En knooken, vooral tanden, kunnen 't heel wat tijd uithouden voordat ze algeheel vergaan zijn.

Dat blijkt trouwens uit de vondsten die te Belvédère op dit gebied herhaaldelijk plaats vonden in löss- en grindlagen, op 'n diepte die er onwedersprekelijk op wijst dat de resten van heel wat ouderen datum zijn dan de thans ontdekte kuilen met hun inhoud. Toch is er voor 't zeldzaam voorkomen van dierentanden in de kuilen wel 'n verklaring. We zagen hoe zich plantwortels geboord hadden tot op den bodem en nog dieper van meer dan een kuil. Da's natuurlijk voor 't conserveeren van beenderen niet gunstig. Daarbij zijn, zooals we konden opmerken, de kuilen zeer geliefde woonplaatsen van heel dikke vette pieren, die er kris-kras vrij wijde gangen in aanleggen, waardoor 't hemelwater toegang krijgt en den inhoud der kuilen aantast en doet vergaan.

6e. Hoe kwamen de scherven zoowel Romeinsche als neolithische (?) terecht vanaf 't plateau, onder in laag d, waarvan we voren spraken?

Hiervoor bestaan twee mogelijkheden.

Ze zijn naar beneden geworpen door den mensch of de Maas heeft daar eenmaal veel hooger gestroomd, heeft weggevreten uit de flanken en den kop van 't Caberger plateau, nadat dit plateau al bewoond was en 't water voerde potten en scherven en vuurstenen voorwerpen mee. De specie voor 't maken der potten hebben de menschen zoo goed als zeker gehaald onder in de Maasvallei; o.i. bestaat ze uit Maasklei, welke er natuurlijk heden ten dage nog zit. De klei hebben ze boven op 't plateau gebakken, niet in de vallei. Hiervoor pleit dat zich in de kuilen typische witte kwartsieten bevinden, die zonder twijfel met opzet bijeen gezocht en naar boven zijn gebracht. Andere rolstenen toch vindt men er niet of maar 'n hoogst enkelen keer in.

Deze witte kwartssteentjes werden tamelijk fijn gestampt en dit stampsel werd gemengd met de klei waarvan de potten werden gemaakt.

* * *

We schreven boven dit artikel „Belvédère”, de meest interessante plek van Nederland.

En terecht!

Terwijl 'k dit opstel schrijf gaat de telefoon.

„Hola! Spreek ik met Rector Cr.?”...

„Ja! Met wie?”

„Met de Steenfabriek „het Bosserveld.” Kunt u niet 'ns dadelijk overkomen? Er is zoo juist in de grindgroeve 'n stootand van 'n Mammoth gevonden, 't ding is 1.10 M. lang.”

Er zijn uit 't grint van 't Caberger plateau, uit de groeve Belvédère en de vlak er bij liggende groeve de Waal, de Mammoth-groeve, in de handelswereld bekend als de „Steenfabriek het Bosscherveld”, bereids verschillende stootanden van *Elephas primigenius* voor den dag gekomen. Doch gaaf als dit laatste voorwerp is, kwam er nog geen te voorschijn.

't Is voor 'n liefhebber om er voor op de knieën te gaan zitten.

Ja, ja, Belvédère en de onmiddellijke buurt van Belvédère is de meest interessante plek van Nederland!

Maastricht, Nov. '25.

Jos. CREMERS.

FOSSIELE BEENDEREN DOOR DE GEMEENTEL. H. B. S. IN BRUIKLEEN AFGESTAAN AAN HET. NATUURHIST. MUSEUM.

Zooals blijkt uit 't verslag der maandelijksche vergadering van Woensdag 4 Nov. l.l., zijn er door de Gem. H. B. S. fossiele beenderen in bruikleen afgestaan aan 't Natuurh. Museum.

Dit geschiedde, wijl die beenderen niet van onmiddellijk belang waren voor 't onderwijs en als vondsten uit Limburg geen betere bergplaats konden hebben, bergplaats waar ze óók

gezien worden, dan juist 't gewestelijk Museum.

Deze fossiele dierresten zijn gevonden in 1824, bij het maken van 't Fort Willem, als ook, in ditzelfde jaar, bij 't graven van 't kanaal, in de buurt van Smeermaas, dus vlak bij „Belvédère”, vanwaar 't Museum bereids zoo'n mooie verzameling fossiele knooken bezit.

Vóórdat de huidige hoogleeraar te Utrecht, de oud-Maastrichtenaar L. M. R. Rutten, in 1909, z'n Academisch Proefschrift uitgaf: „Die diluvialen Säugetiere der Niederlande”, heeft

hij dit Maastrichter materiaal ter bestudeering gehad, heeft hij ook de beenderen gedetermineerd.

Equus caballus fossilis Rut.

- No. 25. Humerus sinister, linker opperarmbeen; (F. W.).
 No. 26. Humerus sinister, linker opperarmbeen; (idem).
 No. 83. Radius dexter, rechter spaakbeen; (S.).
 No. 73. Metacarpus tertius, 3e middelhandsbeen; (idem).
 No. 72. Metacarpus tertius, 3e middelhandsbeen; (idem).
 No. 42. Phalanx 1, 1e vingerkootje; (F. W.).
 No. 51. Kies; (idem).

Onder No. 61 bevindt zich in de verzameling nog een been afkomstig van Smeermaas, 1824, 't welk ongedetermineerd, doch zonder twijfel 'n Humerus dexter van *Equus caballus foss. is.*

Bison priscus B o j.

- No. 46. Radius sinister, linker spaakbeen; (F. W.).
 No. 69. Radius sinister, linker spaakbeen; (S.).

Cervus tarandus L.

- No. 78. Hoornfragment; (S.).

Cervus elaphus L.

(Niet genummerd). Hoornfragment in 1824 gevonden te Maastricht, 7—8 M. diep, bij 't maken van 't Bassin v. h. Kanaal.

Cervus elaphus primigenii P o h l.

- No. 27. Rechter hoorn; (F. W.).
 No. 28. Hoornfragment; (idem).
 No. 36. Hoornfragment; (idem).
 No. 77. Hoornfragment; (S.).

Elephas primigenius Bl u m.

'n Tiental goed en minder goed geconserveerde kiezen, niet nader gedetermineerd, ongenummerd, doch blijkens een etiket zeer waarschijnlijk afkomstig van Smeermaas.

- No. 90. Kopfragment; (F. W.).
 No. 20. Mandibula, ramus horizontalis dexter, kaakfragment (rechter); (idem).
 No. 81. Mandibula, ramus horizontalis sinistra, kaakfragment (linker); (idem).
 No. 13. Rugwervel (ongedeterm.); (F. W.).
 No. 66. Rugwervel (ongedeterm.); (S.).
 No. 5. Scapula dextra, rechter schouderblad; (F. W.).
 No. 4. Scapula sinistra, linker schouderblad; (idem).
 No. 2. Humerus dexter, rechter opperarmbeen; (idem).
 No. 12. Caput femoris of humeri, hoofd van dijbeen of opperarmbeen; (idem).
 No. 34. }
 No. 54. } Ribfragmenten; (idem).
 No. 87. }

* * *

Eigenaardig is 't, dat klaarblijkelijk in 1824 geen resten van *Rhinoceros antiquitatis* Bl. zijn gevonden. In de laatste jaren toch kwamen die niet zelden uit 't Caberger plateau te voorschijn. 't Museum beschikt over een kaakfragment, waarin nog drie kiezen, over een vijftal losse kiezen, over een voorpoot (bijna compleet) en over een opperarmbeen.

F. W. = Fort Willem.

S. = Smeermaas.

J. Cr.

J. H. F. Umbgrove: „de Anthozoa uit het Maastrichtsche Tufkrijt”.

Over Limburgsche Mergel en hare fossielen is er al heel wat geschreven. In 1918 stelde 'k 'n lijst samen van de publicaties, welke betrekking hadden op dit onderwerp en bevond, dat hiervan ± 150 grootere en kleinere geschriften 't licht hadden gezien.

En toch zijn er in 't Limburgsche Krijt nog tal van raadsels.

Zoowel onze kennis van z'n samenstelling als die van z'n fauna en flora is op vele plaatsen onvolledig en vaak verouderd.

Ieder streven, om die kennis uit te breiden en in overeenstemming te brengen met den huidige stand van Geologisch-palaeontologisch weten, verdient dan ook warme belangstelling.

Voor de verschillende bijdragen in 't Natuurhist. Maandblad, verschenen van de hand van 'n Pater C. van der Lugt S. J., 'n L. A. J. Keuller, 'n F. Kurris vooral, heeft de wetenschappelijke wereld zich niet weinig geïnteresseerd, wel wetende dat ze even zoovele, vaak, zeer goed geslaagde pogingen waren, om ons de

Limburgsche Mergel en de haar vergezellende silex beter te leeren kennen.

't Is een gelukkige toevalligheid dat juist thans de heer J. H. F. Umbgrove bezig is de **Limburgsche Krijtfauna** te herzien.

Wie toch is beter in staat dan hij, om dit, zeer zeker dankbare, onderwerp in studie te nemen?

In Limburg geboren en getogen was hij vanaf z'n prilste jeugd, in de gelegenheid om zich met de Limburgsche krijtrotsen en met de dierresten, in deze rotsen verborgen, vertrouwd te maken.

En dat hij zulks deed, bewijst de mooie collectie krijtfossielen, in den loop der jaren door hem bijeengebracht.

'n Gelukkig gesternte voerde hem later naar de Alma Mater van Leiden, alwaar 'n academische opleiding ons een waarborg is, dat de aangeboren liefde en aanleg 'n goede leiding vinden.

Trouwens, dat blijkt uit de geschriften tijdens z'n „student-zijn” in Leiden, door Umbgrove in 't licht gegeven.

Meerdere studies toch van hem, welke handelen over geologisch-palaeontologische onder-

werpen, en binnen heel korten tijd, naar we hopen, gevolgd gaan worden door z'n proefschrift, 'twelk, hoe zou 't anders kunnen?! zal handelen over 't Limburgsche Krijt, hebben we in de laatste maanden gezien.

In de verhandelingen van het Geologisch-Mijnbouwkundig Genootschap van Nederland en Koloniën, Geologische Serie, Deel VII, blz. 207—212, Jaargang 1925, verscheen „Asteroidea uit het Maastrichtsche tufkrijt”, met één plaat.

't Natuurhist. Maandblad, Orgaan van het Natuurhist. Genootschap in Limburg, No. 7, Juli 1925, nam van hem op: „Eenige problematische fossielen uit het Limburgsche krijt”.

En nu zoo pas weer verrasten ons de „Leidsche Geologische Mededeelingen”, deel I, aflevering 1, XI, 1925, blz. 83—126, met 'n nieuwe studie van Umbgrove, n.m.l. „de Anthozoën uit het Maastrichtsche tufkrijt”.

Behalve de Rijks-Geologische Musea van Leiden, Utrecht, Groningen en Wageningen, welke hem studiemateriaal leverden, mocht hij ook vele koralen onderzoeken uit de collectie van Teyler's Stichting te Haarlem, van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, en de Stadsverzameling in het „Athenaeum” te Maastricht. Bovendien mocht hij voor zijn doel de uitgebreide collectie van het Musée royale d'Histoire naturelle te Brussel en de origineelen van Goldfuss te Bonn ter plaatse bestudeeren.

„Door het nagaan van dit betrekkelijk uitgebreid materiaal mag het overzicht der Anthozoën thans vrij volledig geacht worden”, aldus Umbgrove.

De eerste schrijver, die over dit onderwerp heeft gehandeld, is Faujas-Saint-Fond, die in zijn „Histoire naturelle de la Montagne Saint Pierre de Maestricht” (1799) een aantal koralen liet afbeelden. Om haar vaagheid zijn deze teekeningen echter weinig bruikbaar. Beter geslaagd mogen de afbeeldingen heeten in de Nederlandsche vertaling van dit werk van J. D. Pasteur (1802).

Goldfuss leverde in de „Petrefacta Germaniae” teekeningen van 17 verschillende soorten van koralen, die, om nauwkeurigheid en natuurgetrouwheid, ook nu nog aller bewondering verdienen.

Als „Responsio ad questionem Zoölogica” der Groningsche Universiteit werd in 1827 door Morren een verhandeling geschreven: „Descriptio fossilium in Belgio repertorum”. Tegelijk met Bryozoën en Poriferen worden hierin ook Anthozoën uit het Limburgsche krijt beschreven. In hoofdzaak zijn het dezelfde, welke ook Goldfuss behandelde.

Enkele nieuwe vormen werden beschreven door Milne Edwards en Haime en P. Oppenheim. Latere schrijvers, zooals de Fromentel, halen deze werken telkens aan, alleen Quen-

stedt geeft hier en daar nieuwe inzichten. J. Felix heeft in zijn „Catalogus” de koralen van Maastricht in de meer moderne volgorde gerangschikt.

Aldus vinden wij in het „kort historisch overzicht”, hetwelk Umbgrove over deze materie geeft.

Waar in den vervolge nog ooit over koralen uit het Maastrichtsche tufkrijt gehandeld wordt, zal zeer zeker rekening worden gehouden met deze allernieuwste publicatie van J. H. F. Umbgrove.

'n Viertal platen met niet minder dan 34 mooi geslaagde figuren verluchten dit werk, waarin ook nog te vinden is eene „lijst van palaeontologische literatuur, speciaal over het Maastrichtsche tufkrijt.”

Maastricht.

Jos. CREMERS.

DE AVIFAUNA IS „AF”! WAT NU?...

Met No. 235, in dit nummer behandeld, is de „Avifauna der Nederlandsche provincie Limburg, benevens eene vergelijking der aangrenzende gebieden” af.

Twee jaren lang heeft deze Ornithologische Studie er niet weinig toe bijgedragen om ons Maandblad te doen zijn: een der beste periodieken, welke op Natuurhistorisch gebied verschijnen.

Hoezeer 't werk van den heer P. A. Hens wordt gewaardeerd bleek ons 'n keer te meer uit 'n pas verschenen boekdeel, uitgegeven door de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging, onder den titel van: „Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten”, door Dr. G. J. van Oordt, Secretaris van Nederl. Ornithol. Vereeniging en Jan Verwey, Zoöl. Docts. (N. V. Boekhandel en Drukkerij, voorheen E. J. Brill, Leiden).

In hun „Voorwoord” danken de schrijvers gansch in het bijzonder den Heer Hens voor z'n waardevolle inlichtingen.

Over 349 verschillende vogels wordt er in 't werk gehandeld, in 't 96 bladzijden dikke boek niet minder dan 35 maal verwezen naar ons Natuurhistorisch Maandblad.

* * *

Tengevolge van de bijdragen van den Heer Hens behoeften we ons, gedurende twee jaren, 't hoofd nooit te breken over genoegzame copie voor 't Maandblad. Ja, meer dan eens

gebeurde 't, dat er overvloed was van deze voor elk uit te geven boek of periodiek op de allereerste plaats noodzakelijke, onmisbare materie....

Zal dat, nu de Avifauna „af” is, óók 't geval zijn? We hopen 't van harte.

Ons Maandblad is in de Natuurhistorische wetenschappelijke wereld 'n graag geziene verschijning.

Niemand, die op natuurhistorisch gebied iets presteert, behoeft er zich voor te schamen, als hij z'n geesteskinderen onderbrengt bij ons.

Trouwens meer dan één van de allerbesten onder onze Nederlandsche en ook buitenland-sche geleerden vertrouwdé ons bereids z'n kinderen toe.

En we meenen ons te mogen vleien met de overtuiging, dat we er steeds, naar best vermogen voor zorgden, ons beijverden om ze in 'n net, smakelijk uitzierend kleedje te steken, zoodat ze zich in de buitenwereld mochten laten kijken.

Zeker, er zijn hier in onze onmiddellijke omgeving tal van natuurhist. onderwerpen, waard behandeld te worden.

Feitelijk zal de Redactie derhalve maar heel zelden in verlegenheid zitten, óók als van elders de copie niet binnen komt, gelijk ze zeker graag zou hebben.

Doch dan zou de Redactie gedwongen worden vaker te schrijven dan heel zeker wenschelijk is, wanneer ons Maandblad wil blijven wat 't nu is.

Ten slotte, om den goeden gang van zaken, 't volgende:

Mocht er iemand zijn, die plan heeft bij ons aan te kloppen voor plaatsing van eene in 1926 uit te geven ietwat groote natuurhist. studie, dat hij dan daarover bijtijds met ons in overleg trede.

Voorals als er clichés bij te pas komen.

DE REDACTIE.

OUDE JAARBOEKEN EN MAANDBLADEN.

'k Zou haast zeggen: Gelukkig is er in dit nummer van 't Maandblad nog 'n plaatsje vrij, om 'ns zoo'n beetje „bedelaar te kunnen spelen”.

Aanhoudend krijgen we aanvragen naar Jaarboeken en Maandbladen.

Vaak moeten we de „aanvragers” teleurstellen, wijl onze voorraad totaal is uitgeput, althans wat betreft de publicaties der eerste jaren.

't Is niet onmogelijk dat er leden van 't Nat. Hist. Gen. in Limburg zijn, die „oude Jaarboeken en Maandbladen” weliswaar hebben bewaard, maar aan 't blijvend bezit daarvan heelemaal niet hechten.

Welaan, zijn ze misschien niet genegen om ons daarmee te verblijden?... opdat we eventueel aanvragers ter wille kunnen zijn!

Desgewenscht zullen we graag porto's vergoeden.

DE BIBLIOTHECARIS.

UITGELEENDE BOEKEN.

Alwie nog in 't bezit is van boeken uit de Bibliotheek van het Natuurhist. Genootschap wordt dringend verzocht ze dadelijk terug te zenden. Vóór Januari moet de Boekerij gecontroleerd worden.

DE BIBLIOTHECARIS.

NIEUWE LEDEN.

Met 't winnen van nieuwe leden heeft 't in de laatste maanden niet erg willen vloten.

Zeker, als men op 'n meelzak blijft kloppen komt er op den duur niets meer uit.

Zij, van wie verwacht kon worden dat ze voor 'n lidmaatschap van 't Natuurhist. Genootschap in Limburg wel iets zouden voelen, zijn daarvoor waarschijnlijk wel 'ns aangezocht.

Zóó komt 't, dat dergelijke menschen voortdurend schaarscher worden.

Toch gelooven we dat er in en buiten Limburg nog leden zijn aan te werven.

Welaan, laat ieder onzer trachten zulks te doen.

't Is in ons welbegrepen eigenbelang. Hoe meer leden ons Genootschap telt, hoe beter 't ons zal bedienen voor wat betreft Maandbladen en vergaderingen.

HET BESTUUR.

Ter Drukkerij voorh. CL. GOFFIN

Nieuwstraat 9, Maastricht

is verschenen

Geologische en Palaeontologische
Beschrijving van het Karboon
der omgeving van Epen (Limb.)

door

W. J. JONGMANS

met medewerking van

G. DELÉPINE, W. GOTHAN, P. PRUVOST, F. H. VAN RUMMELEN en N. DE VOOGD.

(Mededeeling No 1 van het Geologisch Bureau voor het Nederlandsch Mijngebied).

32 bladz. tekst groot kwarto formaat met \pm **150 figuren**,
uitgevoerd op zwaar kunstdrukpapier.

Prijs per exemplaar fl. 2.50.

Prijs per exemplaar fl. 2.50.

Ter Drukkerij voorh. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9,

is verkrijgbaar:

De Nederlandsche Mieren en haar Gasten

door

P. H. SCHMITZ S. J.

(146 bladzijden, met 56 figuren).

Ingenaaid fl. 1.90, gebonden fl. 2.40 per exemplaar.

Dit mooie boek is, om wille van inhoud en **stijl**, zeer geschikt als **leesboek**
op Hoogere Burgerscholen, Gymnasia en Kweekscholen.

VERLANGT U

GOED UITGEVOERD

DRUKWERK

dan is het aangewezen adres

Drukkerij en Registerfabriek

v.h. CL. GOFFIN,

Nieuwstraat 9, Tel. 45, Maastricht.